

Як тільки заплющую очі — кімната (вона тільки що стала моєю) раптом щезає: її витісняв фіолетова рогата пляма і пливе на зеленастих хвилях, як велетенська тінь корабля.

Так мені уявляється острів, на який нині ступив я й де маю жити.

А зараз по тім чую дрібне цокання підошов в камінь, тих дерев'яних дзвінких підошов, що одкидають од себе круглі жіночі п'яти. Наче хтось сипле на бляху волоські горіхи.

— Трах... тах-тах-тах...

На тлі вечірнього неба пропливають чотири жінки з кошиками на голові, наче античні вази. Права рука зігнута в ушко між кошиком і плечима, а ліва вільно одкинулась вниз і то виставляє, то ховав долоню.

— Трах-тах-тах-тах...— цокав в камінь дерево підошов.

Сіра стіна.

Розчепірівши негнучкі ноги, стоїть під нею віслюк. Йому так скучно, як англійському лорду, що бачив весь світ. Очі в білих мохнатих каблучках, як в окулярах, і зануда довго од них спливає аж до білястого носа. А може, ти хорий, ослику бідний? Вата стирчить у твоїх вухах, а хвіст так покірно затулює обрубаний зад.

На ріazz'і ще біліють колони, і, нахилившись над морем, чорні силуетки перерізують лінію неаполітанських вогнів.

— Трах-тах-тах-тах...

На башті дзвонить годинник; два рази скромно, і шість налічив я поважних і повнозгучних.

З вулиць розходяться люди, крамниці гаснуть, заплющують очі — двері і вікна,— і острів сліпне.

А море знизу шумить,

І знову ослик, певно, останній. Його вуха ще здалеку мають, як пальми на вітрі.

Заповнив вуличку громом величезних коліс і мчиться повз мене, а я стрічаю, як вже добре знайоме, його окуляри, зануду і ніс, мишачий білий живіт й невдатно обтесаний зад з притиснутим міцно хвостом.

Тепер я йду, самотній, поміж домами, немов коридором. Дві стіни, як почесна сторожа, мовчки пропускають мене вперед, над головою часом блимне ліхтар. Ні, я не сам. Моя тінь, як невільник, послалась під ноги й показує шлях. Потому вона раптом забігає назад і, вчепившись за мене, покірно повзе по каміннях між двома німіючими стінами...

— Трах-тах-тах-тах...— сиплять волоські горіхи свій дзвінкий голос на твердий камінь, але де — спереду, ззаду чи наді мною — не знаю...

* * *

Прокидаюсь в незрозумілій тривозі і сідаю на ліжку. Знаю, що тепер ніч, але що ж сталось? Телефон дзвонить сильно й уперто. Може, яке нещастя, потоп, землетрус? Дзвінки не дають спам'ятатись. Дрібно, пискливо, як істеричний сміх, ллються безперестанку і наповняють тривогою дім: Встати і запитати, хто дзвонить? Крикнути телефонові в горло, заткнути сердитим: хто дзвонить? Але я не встаю. Чую у моїй хаті якісь тривожні шуми, щось ходить по ній, затаївши стогнання, шелестить в пільмі папером, штовхає стіни і деренчить шибками. А телефон б'ється

в нападi iстеричним, прискорює смiх, як божевильний, i вже зливає його в текучий струмiнь плачу.

Тодi я догадуюсь: буря.

Се вона так розхитує море i скелi: зрушила острiв, понесла по хвилях, а сама скаженiє i кричить в телефон.

Менi здається, що хитнулося лiжка, хитнулися стiни — i я пливу. Ну, що ж, плисти, то й плисти. Засуваю голову пiд подушку i сплю.

Встаю вже пiзно, бiжу неодагнений до вiкна i одчиняю обi половинки. Еге-ге-ге! Хоч сонце слiпить, але я бачу, що ми таки пливемо. Море запiнилося i кипить, а вiтер надув сосни на вершках скель i мчить острiв на тих чорних вiтрилах, як корабель.

Море поблискує злою блакиттю, водяний пил б'є його бiлим крилом.

Вигнулося, знялося крило угору i, пронизане сонцем, упало. А за ним летить друге i третє.

Здається, що незнайомi блакитнi птахи налетiли раптом на море i б'ються завзято грудьми, пiднявши вгору бiлi широкi крила.

Одягаюсь. Виходжу. Де там! Нема чим дихать. Вiтер заганняє дихання назад у груди. Взяв дерева за чуба i гне до землi. Сам стогне, i стогнуть дерева. Виють од лютi вузькi проходи, виноградники i дома. Гойдається земля пiд ногами, як палуба корабля, i щоб не впасти, хапаюсь за стiни. Зiгнутий вдвоє, надутий вiтром, наче вiтрило, бачу крiзь прижмуренi очi рачкуючих "пасажирiв".

— Buon giorno![1] — кричу.

Не чують. Вітер зірвав моє привітання і кинув у море. Ось несеться воно у збитій крилами піні і сяє на сонці.

А може, й мене привітали, тільки вітер так само стер усмішку з їх уст і жбурнув в море?

Все зігнулось на острові-кораблі, що несеться по морю на чорних вітрилах: пасажери, скелі, будинки, і тільки сонце — як капітан: веселе, бадьоре, певне в собі.

Весь день ми так кудись плили, й цілісіньку ніч вило море, як пес.

* * *

А на другий день наче ніколи нічого не було.

Море так невинно голубіє під стінами скель, і сонце так світить ласкаво, що аж каміння сміється.

Земля помолоділа одразу. Підмуровки терас скалять до сонця зуби, а тіні од виноградних лоз заткали густим візерунком золоті ризи садків,

— Buon giorno!

Схилений виноградар копається в ситій землі.

Ось він піднявся, і червоний берет квіткою загорівся на синяві моря. З-поміж покручених лоз, капусти й фініків сяють до мене очі.

— Buon giorno, signore!..

Ми стрічаємось вперше, але яке се має значення? Він витяг важку кирку з землі і, не встигши розігнути ще спину, обтерти чоло, ділить зо

мною своє вдоволення й радість. Він мені каже, що погода чудова, що подиха сирого і можна сподіватись дощу. Я додаю од себе, що сьогодні серед зими пахне весною — і наші очі, як чотири давніх знайомих, у повній згоді й приязні.

Передо мною — стежка, зелений оксамит замшілих мурів.

За мною — знов грузне кирка у землю, і червоний берет то вклоняється чорній землі, то палає на морі.

Сонце бродить серед інкрустації тіней.

А я дивлюся на небо. Воно сьогодні тихе, синє, глибоке і так щедро спливає униз, що маю певність: се воно наливає море блакиттю.

Звідки йде тиша — з мене чи входить у мене? Не знаю. Дрімають скелі, і чорні сідала піній застигли у тиші. Здається, ми всі розпустилися в ній. Тягне опуститися на каміння і пити так само сонце, як і вони, так само купати зір свій у небі. Хіба не добре було б дрімати, подібно терасам, кам'яним кошикам виноградних садів? Стати подібним до живих лоз, що наче вшрубувались глибоко в землю, щоб витягти звідти злотистий сік, яким колись мають налляти грона?

Сонце бродить серед інкрустації тіней — чорне по золотому, а я чую тихе шемрання голого винограду, одвітні зітхання землі і бачу живі руки, подібні до лоз, бронзові обличчя, що вихиляються раз у раз, аби кинуть мені щире золото привітання:

— День добрий... день добрий...

Перехиляюся за стіну і сміюсь до дитини. Воно кучеряве, з нечистим носом, золотить сонцем голі коліна і, ссучи помаранчу, сміється до мене.

Ах, як добре збирати усмішки і оддавать їх другим!..

* * *

Я люблю свою кімнату. Білу, наче снігурка, з букетом ірисів на столі і з Боттічеллі на стінах. Але найбільшу радість справляє мені вікно. Цілий день в нього дивиться море. Од сходу до заходу сонця голубіють в моїй хаті шибки, як морське око.

Тепер не те.

Як вони гірко плачуть сьогодні, біласто-каламутні, осліплі, що звикли бачити досі красу синього моря! Померхли мої стіни і меблі, розпливсь Боттічеллі, а по більмах вікна безупинно стікають сльози.

Чую неспокій. Хто знає — чого. Безперестанку встаю, ходжу по хаті і знову важко сідаю. Мені тісно в моїй одежі, незручно у хаті. Глуха тривога стукає в серце, наче хоче туди увійти. Перекладаю все на столі, без потреби пересуваю книжки і дратуюсь, що пропав олівець. Де олівець? Обмацав стіл, збурих папери, перемішав книжки. Хто взяв олівець? Знаю, що він мені не потрібний,— той недогризок куций, і знаю, що від того, чи знайду олівець, залежить мій спокій.

Шибки так само ридають.

Все, до чого не доторкаються руки,— вогке, мляве або липке. Все наситив своїм диханням сирого. Обважніла одежа, змокрів тютюн, і сторінки книжок паче вилізли з лазні. Де ж олівець?.. Ага! Ось він, нікчемний... і жбурнув так, що він зламався.

Що там робиться за вікном? Тривога таки достукалась. Товчуся по хаті, як джміль у вікно, і чую потребу переставити меблі, пересунути шафи і стіл, і стільці — все по-новому, усе інакше; розіпхать стіни або і зовсім їх завалити...

Що там робиться за вікном? Не встиг одчинити, як теплий сироко
кладе мокру лабу мені на лице і заповняє вогким диханням цілу кімнату.
Чи й в мене більма, чи справді нічого не видно? Сірі води густо спливають
з сірого неба на посірілу землю. Вони вже змили всі фарби, злиняло море,
скелі і дерева. Monte Solaro плаває тінню в каламутних просторах, а
Castelione — як привид: показався і зник. І все поволі зникав: море, скелі,
земля. Тільки з безвісті густо ринуть у безвість сірі води небесні, й важко
диха сироко.

Зачиняю вікно і з одчаєм сідаю за стіл.

Стіни погасли, розпливсь Боттічеллі, по більмах шибок стікають
сльози, а я маю бажання й собі розплитись у тінь.

* * *

Чи не піти до міста? Ще здалеку радо стрічаю рожеві плити міської
площі, жовті стіни funicolare і башту. Не відомий нікому, сідаю на лавку,
слухаю і дивлюся. Крізь білі колони синіє море, по Monte Solaro повзе
туман. Підо мною з підземним гудінням вирушає на берег вагон.

На башті дзвонить: три рази тонко і десять густо.

Проходять люди, туди і сюди. Якись чорні фігури, матові лиця і
червоний гвоздик в петельці. Збилися в купу, а далі сперлися низкою на
бар'єр, наче ряд галок на телеграфному дроті.

Гладкий порт'є, незграбний, як слон, і паралітик, наче вріс в жовту
стіну. Його руки крота лежать на колінах. Ось він важко піднявся і
переставив стільці, що винаймає охочим. Кінці плетіння стирчать в них
підсподом. Мій парикмахер зсунув на потилицю котелок і скучно, як
щодня, розглядає вітрину приладів електричних. Стоїть довго, уперто, як
і щодня, позіхав й одходить.

На башті б'є одинадцять.

Тонкі готельні хлопці з галунами і в новеньких костюмах, поки нема парохода, вистукують каблуками в рожеві плити. "Hotel Royal" штовхнув "Hotel Pagano". "Hotel Faraglioni" закупив папіроску.

Зігнувшись і налігши на грубу палку, порт'є човга ногами, щоб подати комусь стілець.

Убогий франт підпер плечима білу колону. Подерті штани, зруділий піджак — усе безбарвне. Наче він довго валявся в вапняній ямі. Креп на рукаві і з бокової кишені — кінчик рожевої хустки.

Знов вічність одбиває п'ятнадцять хвилин.

Взад і вперед снуються чорні фігури.

Море шумить.

Жовті спинки фіакрів, поставлених в ряд, блищать на сонці.

По Monte Solaro повзе сивий туман.

Парикмахера знову притягає вітрина. Котелок з'їхав на шию, а він уперто роздивляється на прилади електричні, як і щоденно.

Блакитні факіно (носії) в широких блузах ходять з місця на місце, заклавши руки в кишені: ще нема парохода.

Старий порт'є позіха істерично, наче віслюк. Короткі руки крота лежать на колінах.

Проходять американки. Бридкі, худі, широкороті, всі в білих в'язаних куртках і в жовтих капцях.

— Shall we have time before breakfast?[2]

— O, yes!..[3]

Холодні очі сковзнули по всьому, наче крижинки.

Діти ганяють по ріazz'і собаку. Собака скаче і попадає комусь під ноги.

З-за білих колон випливає парохід — дві голі щогли і чорний комин.

Скучаючі люди збилися в купу і перегнулися через бар'єр. Усім цікаво.

Димок з папіроски зміїться в повітрі.

На башті годинник одбиває ще раз.

В морі зринають і зараз щезають піністі хвилі, наче потопують рибацькі човни, поринаючи в воду білим вітрилом.

Поліцейський в чорнім плащі — щоки сині і ніс червоний — сонно маха прутиком у повітрі і, може, в тисячний раз поглядає на ті ж самі доми.

Купа білих, наче лисих, фініків стелять зелену гичку під наметом крамнички.

Порт'є вріс, певно, у жовту стіну.

Пройшла пара простоволосих дівчат з високими грудьми, в червоних хустках на плечах.

Осел з грюком величезних коліс привозить на ріazz'у повну хуру
капусти, а груба жінка, затріпавшись в вільних, одкритих рухах, які має
тільки риба в воді, щось верещить,

Підо мною з підземним гулом вповзає знизу вагон і з'являються а
дверях пишні жандарі в трикутних шапках, в плюмажах і з густим
сріблом на фраках.

Перший звощик примчав пасажирів; готельні хлопці налітають на
нього, як горобці.

Жінки-носійки підіймають на голову чемодани з жовтої шкіри.

Вільний факіно співає.

По Monte Solaro повзе сивий туман.

Коні фіакрів б'ють підковами в камінь.

Порт'є жує щось, і його повне обличчя ходить на гладкім підборідді,
наче плаває в хвилях.

За затокою синій Везувій придушив берег, немов смертельний гріх.

Назад вертають повногруді дівчата.

З башти продзвонило дванадцять.

Люди снуються сюди і туди — хто знає, куди й для чого, а все се
разом подібне до театру маріонеток, в якому режисер переплутав
порядок п'єси.

Чи не таке життя?

По готелях глухо гудуть вже гонги, скликаючи на сніданок. Piazza поволі пустіє. Лишаються тільки рожеві плити помосту та колони біліють на тлі синього моря.

На Monte Solaro поволі налазить туман...

* * *

Я щодня проходжу повз самотній, закинутий сад. Дві-три зелених тераси і група маслин. Більше нічого. Внизу горять трави власним вогнем, над ними поблискують сріблом. сиві корони.

Мимо проходять люди, тупа копитом в стежку осел, а садок самотів, запущений і забутий, і лиш перехожі сковзатъ очима по нетоптаних травах та сонце ходить довкола, пересуваючи тіні. Ось вони м'яко послались, такі ж химерні і кривобокі, як і маслини, наче одбились в воді.

Спираюсь на мур і годинами стежу, як безшелесно бродять тіні з місця на місце. Вони перерізують першу терасу і кидають сітку на другі. Трави між ними горять. Або починають міняти форму: гам вкоротили галузку, там зіллялись докупі і підібгались чорним клубочком під корінь.

Два метелики білих, один за другим, влітають звідкись на тихі трави, як черешневий цвіт; то блимнуть на сонці, то посіріють у тінях. Потріпають крильми, торкнеться самець самички, і далі йде залицяння.

Срібні корони подзвонюють листом вгорі.

Рушаю.

На Punta Fragara[4] сідаю і наче впірнаю у море, його ніжна блакить наливається в мене крізь очі і сповняв ущертъ. Сонце розтоплює скелі, а само на крайнебі задивилось в дзеркало моря і підпалило воду.

Од нестерпучого блиску заплющую очі. Тоді чую, що під ногами шумить. Там море бере свою синю одежу об гострі скелі на білі клапті і закидав в ими весь берег. Навіть через повіки бачу той білий клекіт, пронизаний сонцем. Достоту чортова кухня, де вічно кипить і збіга молоко.

Надходять люди і тріском мов чужоземних заглушують море.

Тоді вертаюсь назад.

Спираюсь на мур і знову з дивним спокоєм дивлюся на самотній садок. На зелені тераси, на купу маслин. Тіні витягають свої сугави, лягають на інший бік, і виростає долі другий, лежачий садок.

Сиві корони видзвонюють угорі, під ними цілий день тихо світяться трави.

Пташка часом поскаче в галузках, потрусить хвостом. Часом почистить носик...

* * *

Старий Джузеппе вічно співає. Його не обходять сімдесят років ані чорний беззубий рот: він завжди одкритий в нього для пісні.

Сива щетина їжиться дико на щоках, берет на макушці, а заголені руки ніколи не знають спочинку. Ще море спить, а він вже скрипить підошвами по прибережнім піску та грюка залізом на важких дверях рибацького складу. Передранішне світло одпиха пільму назад у кутки складу,— і першим сміється до нього полатаним боком баркас. Потому осміхаються неводи і канати, стара парусина і поплавки, вудлища й весла. Всі вони дихають сіллю та йодом.

Джузеппе втягає в себе той запах, облизує губи, вічно солоні, виносить на берег відерце фарби і зараз починає співати. Він будить море. Правда, в його пісні є трохи з Везу вія сірки і трохи осячого крику, але — нічого. Море се любить. Іще біласте, наче вкрите на ніч рядом, воно потягається слабо і в сонній млості ніжно викидає перші хвилі на берег.

А Джузеппе співає. Мішає, зігнутий, фарбу і посилає на море крилаті слова. Яка вона пишна — його країна, коли цвіте винограді Коли вітер несе над садами золотистий з цвіту пилок, сонце п'янить, наче добре вино, а тобі нема ще й двадцяти років!..

Бокаті барки — білі, зелені. блакитні,— що зассались у прибережну гальку в безконечному ряді, і ті, що ткнулися носом у воду,— єдині слухачі у Джузеппе. Та ще хіба море. Воно вже збудилось, здригнулось, заголубіло, дзвінко стука в порожні боки човнів і стелить Джузеппе під ноги шиплячу піну. А він малює спід барки на синє, яким буває море в полудні, позичає у хвилі зелене на облямівку і білить облавок подібно піні, що море мече йому під ноги.

Сива щетина їжиться дико в нього на щоках, берет палає, як дикий мак, а він верещить на весь берег й на ціле море.

Що ж було далі? Одцвіли черешні, а тепер ягідки. Що ж далі? Мила приставляє драбину і рве ягідки. Свіжі ягідки на черешні, а ще свіжіші в милої литки. Що ж далі? Драбина вломилаь, а мила у нього в руках... Ах, добре, коли сонце п'янить, як вино, а тобі нема ще й двадцяти років!..

Джузеппе облизує губи, солоні од моря, а його голі по лікоть руки кладуть тим часом на човен фарби, що грають так само, як і морські.

Сонце вже показалось. Чорні тіні од барок густо засипали берег, Кам'яні стіни Marin'i оживають потрохи. На балкони і між аркади виходять неодягнені люди і розвішують хустя та постіль по білих од солі

стінах. Одчиняються склади рибацькі, темні і вогкі, наче печери, скрипить під підшвами галька, і рибалки виносять на барки важкі бронзові сіті, наче пишне волосся русалок. Пахне канатами, рибою, йодом. Море так бадьоро хлюпає у човни, що аж слухати любо. Біля молу вигружають капусту. Осел аж заходиться од плачу. Крамарі одчиняють винарні і крамниці. З'являються діти.

— Добридень, діду Джузеппе!

Де там! Не чує. Голі руки у жовтих жилах купає на сонці, а в чорному роті скрипить непідмазана пісня, наче хоче перекричати осла.

Кладу йому руку на нагріту вже спину. Тоді він на півслові урива пісню. Хіба він забуде, з чого знову почати?

Розгинає хребет і показує з сміхом скалічений палець.

Що ж таке сталося?

А се він вчора ловив мурени. Закинув між каміння в море принаду і посвистує стиха. Бестії люблять музику. От вони і танцюють біля принади та роззявляють роти. Гляди тільки, аби смикнути волосінь вчас. Блисне гадюче тіло на мить у повітрі — і вже готово. Бий тільки об камінь, що маєш сили, бо вкусить, наче собака. Проте не встерігся...

Знов показує палець і підхоплює пісню в тому самому місці, де перервав.

Я виймаю з кишені і ставлю на гальку пляшку вина, сир, помаранчі. Тоді Джузеппе перестає співати. Він охочий до таких речей.

Славний вийшов сніданок у нас на пісочку, між морем, що хлюпа під самі ноги, і боком барки!..

Жінки повз нас таскають на головах камінь. Вони вітаються з дідом. Рибалки зсувають у воду човни, повні брунатних сітей, і кричать щось Джузеппе. А він наливає собі вино, прижмурює око і довить червоне світло у склянці.

— Щасти і вам мадонна!..

Голений патер у волохатім брилі, наче стрижений пудель, підбирає чорну сутану, блискучу на ситих стегах, щоб перескочить калюжу. Джузеппе ставить на землю вино і побожно здійсмає берет. Подихає вітрець. Далекі барки розпускають вітрила. Весла блищать. А море так задиристо хлюпа у берег, так принадно дзвонить в човни!..

Джузеппе сміється. Він уже знає, чого я хочу.

Шурхнула барка по мокрім пісочку і загойдалась.

— Куди?

— Просто на сонце!

Берет горить, обвітрені руки на веслах, а весла — як крила в блакиті. Ми летимо. Я принаймні маю таке враження, може, од синяви, що кругом обгорнула: вона над нами й під нами, спереду, ззаду, з боків. Навіть повітря здається блакитним. Чи я не був уже птахом колись?

Весла несуть нас, як крила, солоний вітер надува легкі, хто знає — в морі чи в небі — ключем вилітають назустріч вітрила барок, вільних, як птахи. Я відчуваю крила за плечима у себе.

Джузеппе співає. Він тут більший хазяїн, ніж на землі. Він, певно, подумає, перше ніж скаже, від кого родився: од жінки чи од морської хвилі. Старий оддав морю сина і внука, зате скільки підняв з його глибини! Хто б те злічив!.. Море било і гризло його, як прибережну

скелю, він став шорсткий, як губка, просолився, наче канат, але душа голубіє у нього, як море в годину, і очі ховають проміння сонця. Він знає всі вісім вітрів, як братів рідних, розуміє мову неба і моря і збира рибу, наче плугатар хліб з поля, наче сам він засіяв нею морську глибіню.

Ми часто впливали удвох на рибу. Вдень і вночі. А скільком штучкам навчив мене Джузеппе! Ми брали горщик, повний каміння й принади, і опускали на мотузці на дно. Лиш поплавок лишався зверху. Там незабаром загніздитися мала, як вдома, восьминога потвора — спрут, і коли його витягали, він обвивав лапами руку, присисався до неї і жер нас розлюченим оком. Але Джузеппе пеньками зубів перегризав йому шию — і був кінець: на днищі човна валялась тільки противна, як кисіль, маса. Ми ловили неводом, вудкою, на гачки. Витягали червоних колючих чортів, блакитних морських в'юнів, плескатих півнів і голку-рибу, що блищала на сонці, як гострі наточені коси.

Коли море рябіло, Джузеппе капав у нього оливу. Тоді ми дивились крізь жовту пляму, мов у віконце, до самого дна. Бачили білі піски, таємниче хитання морських подорослів, життя їжаків, ліниве повзання крабів, підводні печери, забави, спочинок і бійки риб. Щохвилини світилися веселкою риб'ячі очі, як оправлені самоцвіти, всякими барвами грали хребти і ворушились пащі, завжди голодні. Все се була здобич Джузеппе.

Він навіть особливо живився в ті дні, коли рибалив. Кривим ножем, своїм товаришем вірним, одколупував скойки од скель, висисав перламутрову слизь і зажмурював од вдоволення очі. Ковтав живі креветки, дрібненькі рибки, і одкушував ноги у молодого спрута, хоч той не давався та хапав за язик. Все се були його любимі "фрукти". Підохочував і мене. Але я не дійшов ще до того.

Тепер він співає. Червоне вино грає у його жилах, берет палає на сонці, а руки злились з веслами в крила і ріжуть ними блакитні простори. Ми летимо. Під нами синя глибіню, над нами така сама високість.

Далекий острів заліг хмарою в небі. Свіжий вітер щипає щоки і надуває легкі. Ми летимо...

* * *

Вона приїхала ранішнім пароходом, перед годиною, може, не більше. Бо інакше я б уже бачив її.

А подумав про се я через те тільки, що ми стрілись очима.

Досі наші очі спочивали на морі, чужі, далекі, як дві лінії рівнобіжні, що пішли в світ без надії зійтися.

Під нами бігла до моря цвітучі цитрини, а помаранчі наче зірками обліпили чорні корони. Солоно дихало море.

Я ще раз озирнувся на неї.

Свіжий матовий профіль повернувся поволі, і знов її очі впірнули в мої.

Француженка чи британка? Ні, певно, американка.

Грубі німецькі бочки, налиті пивом, зі значками туристів і з порохом на ногах, одділили мене від неї. Заходжу з другого боку і стаю ближче. Бачу, як тріпає вітер блакитний кінець вуалі по сірих скелях, помічаю подорожню торбинку й золоті волосинки за вухом.

Гляне чи ні?

Ціла вічність минає. Не ворухнулась.

Що їй, справді, до мене або мені до неї? Повертаюсь спиною і роздивляюсь Monte Solaro, поросле кущами. Треба колись забратись туди. Пішки чи на ослі.

Які очі у неї? Не встиг роздивитись.

Невже не побачу?

Мені здається, що вона ворухнулась, збирається йти.

Кидаюсь в натовп, занадто поспішно, і наступаю комусь на ноги.

— Ах, вибачайте!..

Протискаюсь плечем і стрічаюсь з нею.

Наче фіалки після дощу.

Темні, м'які, блискучі. Глянула і закрила.

Тепер — кінець. їду за нею. Куди вона — там і я буду.

Роблю байдужу міну, роздивляю наче будинки, але бачу тільки блакитний вуаль, золоті волосинки на шиї і дрібні каблучки з-під спідниці.

Озирнеться чи ні?

На повороті стає, розглядає якусь рослину і повертає до мене лице...

Тепер ми знову над морем, і знову паші очі бродять по синій пустелі, але в мене є певність, що вони й там стрітись можуть.

Бо я хочу глянути в них.

Не піддається. На лівій щоці сходить легенький рум'янець, але очі уперто на морі.

Втрачаю вже терпеливість. Я мушу їх бачить.

І раптом цілою вагою вони лягають в мої з нетерплячим питанням:

— Чого ти хочеш?

— Кохаю...— запевняють мої.

Її очі не знають, що одповісти, і мрійно починають пестити скелі, берег, блакить.

Тим часом я розглядаю ніжну лінію шиї, м'який виріз на грудях, залом на руці, такий чистий і свіжий. Знаю, що пальці у рукавичках — як пелюстки троянди. Все воно укладається в мене, виростає, наче роками я його бачив і милував.

І коли ненароком неначе розкривав на мене свої вогкі фіалки, мої очі впевнено кидають в них:

— Ти моя.

Вона ще не знає "чия", вагається трохи.

Але я не вагаюсь і жду лиш, коли ми поглянем на себе.

— Ти моя.

Тоді її очі раптом розкривають свою променисту безодню, готову мене поглинути, і твердо говорять:

— Твоя.

— Навіки?

— Навіки.

Хіба ж може бути інакше? Стоїмо на тій самій землі — ледве десять кроків між нами,— одно сонце нас в'яже, ті ж краєвиди входять у нас, і навіть тіні наші зливаються разом.

Ми то купаємо очі у морі, то очі в очах...

Нас тільки двоє на світі. Що нам до інших? Але звідкись з'являється третій. Як хмарка, що десь узялась і погасила сонце.

Міряє землю худими ногами в панчохах, схиляє біля неї на поренчата свій англійський костюм і виймає бінокль.

Щось говорить до неї, наче давній знайомий, передає бінокль.

А вона взяла!.. А вона взяла!..

Приклала м о ї фіалки до того самого місця, де перед хвилиною були очі чужого, наче нічого не сталося.

Ні, я не можу бути спокійним.

— Шановний пане!

Ні, се обурити може. Я вже киплю.

— Шановний пане! Хто вам дав право поводитись так? Чи тямите ви, що се з вашого боку нахабність?..

Він десь розуміє мову моїх очей, бо повертає обличчя до мене і кидає здивований погляд. Потому байдужно одводить його назад. Ну, чорт із ним!

Але вона? Що недавно присягалась мені: навіки!.. Доволі щоб з'явилися якісь худі ноги і англійський костюм... Ось вона — вірність жіноча.

Чую, що я ревную. Повертаюсь до неї плечима і даю собі слово, що між нами тепер кінець. Любуйся своїм британцем... Навіть не гляну. Мене більше цікавить краса природи, вічна і незрадлива. Не обернусь нізащо. Хоч би ти плакала, хоч би благала. Нізащо...

Чую погляд на шиї. Він мене тягне. А може, то тільки здається... Вони десь так захопились одне одним, що я для них не існую. Хіба обернутися раптом і накрити голубків? А яке мені діло до чужого кохання?..

Проте обертаюсь, цілком холодний, і стрічаюсь з її очима. Такі покірні, благаючі і невинні!

Тоді я од серця все вибачаю і все забуваю.

— Любиш?

— Кохаю.

Тепер знов ходжу за нею. Де вона — там і я невідступно. На британця — ані тіні уваги.

Він не існує для мене. Іду оддалік, за блакитним вуалем, або назустріч, щоб глянути в очі. Вона вибирає картки, я теж купую. Вже повні кишені. Розглядав вітрину — я стою поруч. А все для того, щоб зловить погляд, кинутий потай, лукаво, через голови людські. Так сонце часом просуває своє проміння крізь дощ.

Вже день скінчився, засвітилася ніч, а я ще на ногах. Де вона — там і я. Вона вже втомилась, пора б їй спочити. Востаннє, при світлі зірок, заглядаю їй в очі.

— До завтра? — питають мої.

— До завтра....— відповідають фіалка.

— Моя?

— Навіки.

А завтра, ще не розвиднілось добре, біжу на вчорашні стежки. І раптом, не добігши, спиняюсь. Мене затримує запах пароходного диму. Я знаю... я певний, що її вже нема. Вона од'їхала ранішнім пароходом. Ось він ледве Сіріє на сірому морі, навіть дим вже розвіявся.

Стою на дорозі і втягаю у себе той легкий запах.

Се все, що лишилось од мого роману...

* * *

Завжди хвилююсь, коли бачу агаву: сіру корону твердого листу, зубатого по краях і гострого на вершечку, як затесаний кіл. Розсілася по терасах і коронує скриту силу землі.

Або її цвіт — високий, до щогли подібний зелений стовбур з вінцем смерті на чолі.

Бо така таємниця агави: вона цвіте, щоб умерти, і умирає, щоб цвісти.

Ось вона — та, що вічно мене хвилює, що тільки раз розцвітає квіткою смерті. Сиза серединка міцно згорнулась і в муках, зціпивши зуби, одриває од серця листок за листком. Закаменіла на каменистому ґрунті і прислухається з жахом, як росте, стигне і рветься з неї дута.

І так роками.

Там десь, глибоко, під сірим дзвоном коріння, щось вистигає таємно, витягаючи силу з серця землі, а агава з одчаєм стулює листя, немов почуває, що родини принесуть смерть.

І на кожному листку, який я болем одриває од серця, лишається слід од зубів.

Все має пору, для всього приходить свій час.

І для агави. Те, що таїлося в ній, продирає нарешті тісні обійми і виходить на волю, як велет, несучи на могутньому тілі, яке може зрівнятись хіба з сосною, цвіт смерті.

Обвіяна вітром, ближча до неба, агава бачить тепер, чого не бачила перше. Вона бачить море і скелі, перша стрічає схід сонця, остання ловить червоний захід, а вітер шумить коло неї так само, як і в короні дерев.

Сизі листя в'януть тим часом під нею, одхиляються, як недужі, по них стікають дощі, сипі зуби мертво блищать на сойці, корона сохне і м'якне, наче ганчірка, а квітка на високому пні вітає сонце і море, скелі та далекі вогкі вітри гордим і безнадійним привітом засуджених п е р е д ч а с н о на смерть.

Одчиняючи вранці вікно, я раз у раз бачу ряд цвітучих агав. Стоять, стрункі і високі, з вінцем смерті на чолі, й вітають далеке море.

Ave, mare, morituri te salutanti..[5]

[1] Buon giorno! (італ.) — Добридень!

[2] Shall we have time before breakfast? (англ.) — Чи маємо ми час перед сніданком?

[3] O, yes!.. (англ.) — О, так!

[4] Назва мосту.

[5] Ave, mare, morituri te salutanti.. (італ.) — Будь здорове, море, ті, що йдуть на смерть, вітають тебе!..